

MÁTHÉ GYULÁNÉ
szaktanár

MAGYAR NYELVI ELLENŐRZŐ DOLGOZATOK

– AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 7. OSZTÁLYA SZÁMÁRA –

a tanuló neve

Dinasztia
TANKÖNYVKIADÓ

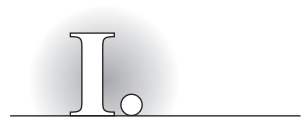
Lektorálta:
Dr. Goda Imre
főiskolai docens
Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
Szombathely

Raktári szám: PK-00217

Dinasztia
TANKÖNYVKIADÓ

Felelős vezető:
Ballér Judit ügyvezető igazgató
1155 Budapest, Tóth István utca 97.
Telefon: 414-0363, Fax: 414-0246

ELLENŐRZŐ DOLGOZAT

Az állítmány, az alany és a tárgy

Tollbamondás

1. Ki mit tud az állítmányról, az alanyról és a tárgyról?

Erre a kérdésre a következő mondatok kiegészítésével válaszolhattok.

a) A mondat állítmánya az a mondatrész, amellyel az alanyról

Az állítmánynak három fajtája van:

A névszói állítmány csak olyan mondatban fordulhat elő, amely

_____ módot, _____ időt, egyes

vagy többes számú _____ személyt fejez ki.

A névszói-igei állítmány = névszó + _____

9	
---	--

b) A mondat alanya az a _____ vagy más névszó,

amelyről az _____

4	
---	--

c) Ha a tárgy azt fejezi ki, akire vagy amire a cselekvés irányul, akkor a mon-

dat tárgyát _____ nevezzük.

Ha a tárgy azt fejezi ki, ami a cselekvés eredményeként létrejön, akkor a mondat tárgyat _____ nevezzük.

A tárgy ragja: _____

Melyik szófaj nem kap tárgy ragot? _____

Ige vagy igenév + tárgy = _____

5	
---	--

2. Milyen állítmány?

A következő mondatokban aláhúzással jelöld meg az állítmányt és az alanyt, a mondatok mellé írd le, milyen fajtájú az állítmány!

Ildikó hetedikes tanuló. _____

Nagyon ügyes, értelmes. _____

Szorgalmasan készül az órákra. _____

Gyengébb társainak is segít. _____

Nem így volt ez tavaly! _____

Ezért gyengébb lett a bizonyítványa. _____

Ebben a tanévben szeretné kijavítani. _____

Talán jobb lesz az eredménye. _____

Reméljük, terve sikerülni fog. _____

10	
----	--

3. Ki az alany?

A következő mondatokban kiemeltük az állítmányt. Ha a mondatok alanyát nem lehet aláhúzással megjelölni, akkor írjátok mellé a vonalra azt a személyes névmást, amely megnevezi az alanyt!

Hová viszed a virágot, Kati? _____

Felköszöntöm Magdít névnapján. _____

Barátnők vagytok? _____

Zsuzsi is ott lesz? _____

Eljönne, _____

de a nagymamához vitték. _____

6	
---	--

4. Iránytárgy vagy eredménytárgy?

A következő mondatokból írd ki a tárgyias szerkezetet (az állítmányt és a tárgyat) aztán + jellel válaszolj a kérdésre!

Az iskola konyháján jóízű ételeket főznek. A felhasználandó zöldséget a gyakorlókertben termelik meg.

A gyerekek tízóráira szívesen fogyasztanak tejet. Peti uzsonnára a gyümölcsöt is vásárol.

Tárgyas szerkezet	Iránytárgy	Eredménytárgy

8	
---	--

5. Milyen mondatrész? Aláhúzással jelöld meg a következő mondatokban az állítmányt, az alanyt és a tárgyat; utána válaszolj a kérdésekre!

Mindenki mond neki nyájiasat vagy szépet... (Petőfi Sándor)

Mi az alany szófaja? _____

Sok az eszkimó, kevés a fóka. (Madách Imre)

Mindkét tagmondat állítmányának szófaja? _____

Szeretném magam megmutatni... (Ady Endre)

Milyen szófaj a mondat két tárgya? _____

Nincs ott kinn a juhnyáj... (Petőfi Sándor)

Mi az állítmány szófaja? _____

Hármat rikkant a rigó.

Milyen szófaj a tárgy? _____

22	
----	--

6. Elemezz! Rajzold le! Keresd meg a mondatokban az állítmányt, az alanyt és a tárgyat, húzd alá a megfelelő jelöléssel, majd ábrázold a kiemelt mondatrészeket!

X) *Megbűnhődte már e nép
A múltat s jövőndőt!* (Kölcsey Ferenc)

Y) *Nem látta lobogni a pásztortüzeket.* (Petőfi Sándor)

V) *Adjon az Isten szerencsét,
Szerelmet, forró kemencét...* (Nagy László)

Z) *Nem elég a célt látni... (Váci Mihály)*

X)	Y)	V)	Z)
----	----	----	----

15

7. Tárgyas vagy tárgyaltalan igék?

A mit kérdésre válaszolva állapítsd meg, hogy a következő igék közül melyik tárgyas, melyik tárgyaltalan!

Ige	Kérdőszó	Tárgyaltalan vagy tárgyas
<i>írna</i>		
<i>él</i>		
<i>aludt</i>		
<i>hallgassátok</i>		
<i>száll</i>		
<i>nőtt</i>		

6

85

A határozók

Tollbamondás

1. Mit határoznak meg a határozók?

Erre a kérdésre a következő mondatok kiegészítésével válaszolhatsz:

A határozók a _____ különféle _____
határozzák meg.

_____ + _____ = **határozós szerkezet**

4	
---	--

2. Hogyan kérdezzük a határozókra?

Kérdés:	A határozó neve
<i>Hol? Honnan? Hová? Merre? Meddig?</i>	
	<i>időhatározó</i>
<i>Mivel? Ki által?</i>	
	<i>társhatározó</i>
<i>Hogyan? Milyen módon?</i>	
	<i>állapothatározó</i>
<i>Miért? Mi miatt?</i>	
	<i>célhatározó</i>
<i>Kinek, minnek a részére?</i>	

9	
---	--

3. Milyen határozó? Mi a kifejezőeszköze? A következő mondattörödékekben egy-egy határozós szerkezet van. Húzzátok alá a megfelelő jelöléssel az állítmányt és a határozót! Állapítsátok meg:

a) a határozó fajtáját,

b) a határozó kifejezőeszközét!

...tegnap óta várlak ...

a) _____

b) _____

...ott jártam én is...

a) _____

b) _____

...sirva vígad a magyar...

a) _____

b) _____

...szeretnék kifejezően olvasni...

a) _____

b) _____

...szorgalmáért megdicsérték...

a) _____

b) _____

...a győzelemért küzd...

a) _____

b) _____

...barátom velem jött...

a) _____

b) _____

...Kati által üzentem...

a) _____

b) _____

...anyunak írtam...

a) _____

b) _____

...törődj az egészségeddel ...

a) _____

b) _____

20	
----	--

4. Elemezz! Rajzold le!

Az alábbi mondatokban keresd meg, és jelöld aláhúzással a főrészeket és a határozókat! Állapítsd meg a mondatrészek összefüggését, a megfelelő betűjelhez rajzold le a mondat szerkezeti vázlatát!

V) *Még nyílnak a völgyben a kerti virágok. (Petőfi Sándor)*

X) *Itt küzdenek honért a hős Árpádnak hadai. (Vörösmarty Mihály)*

Y) *Nincs ott kinn a juhnyáj méla kolompjával. (Petőfi Sándor)*

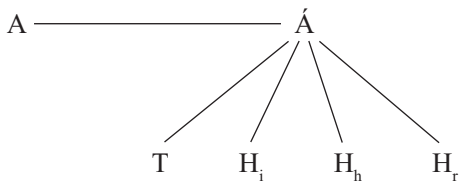
Z) *Más berekben másképp szól az ének. (Tompa Mihály)*

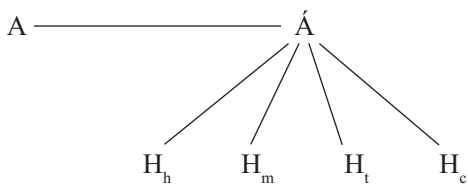
V)	X)	Y)	Z)

22	
----	--

5. Szerkeszd meg a mondatot!

Írj egy-egy olyan mondatot, melynek szerkezetét a lerajzolt ábrák mutatják! (A mondatok elemzésével ellenőrizd a munkádat!)

6. Hogyan írjuk a határozókat?

Válaszolj a táblázat kérdéseire a felsorolt szavakkal, azután felelj a táblázat alatt olvasható kérdésre is!

a)

	Kivel?	Mivel?
<i>lány</i>		
<i>kard</i>		
<i>gyöngy</i>		
<i>sakk</i>		
<i>pléh</i>		
<i>Kovács</i>		
<i>Kováts</i>		
<i>Kossuth</i>		
<i>kg</i>		
<i>cm</i>		

Hányféle határozó lehet a mondatban a **-val, -vel** ragos névszó?

12	
----	--

b)

	Hogyan?
<i>példa</i>	
<i>egészség</i>	
<i>sápadt</i>	
<i>erős</i>	
<i>rendetlen</i>	
<i>rendes</i>	

Hányféle határozó lehet a mondatban az **-an, -en** ragos névszó?

8

7. Mondjuk másképpen! A következő mondatok határozóit nemcsak ragos névszóval fejezhetjük ki, hanem névutós névszóval vagy határozószóval is. Írd le a kiemelt határozókat a táblázatban megadott kifejezőeszközzel!

	Névutós névszóval	Határozószóval
<i>A kertben termett.</i>	–	
<i>A jó eredményért dolgozom.</i>		–
<i>Megérkezett lovastul.</i>		–
<i>Megbocsátasz a mulasztásért?</i>		–
<i>Kati ezen a napon érkezik.</i>	–	

5

92

ELLENŐRZŐ DOLGOZAT

A jelzők

Tollbamondás

1. Mit fejeznek ki a jelzők?

Erre a kérdésre a következő kiegészítéssel válaszolj!

A jelzők valakinek vagy valaminek a _____,

_____, _____, jelzik.

_____ + _____ = jelzős szerkezet

5	
---	--

2. Milyen fajta jelző? Állapítsd meg az alábbi jelzős szerkezetekből

a) a jelző fajtáját,

b) a jelző szófaját!

Jelzős szerkezet	A jelző fajtája	Szófaja
<i>a könyvnyomtatás feltalálója</i>		
<i>égi tanyák</i>		
<i>sok lúd</i>		
<i>a huszadik század</i>		
<i>Mátyás, az igazságos</i>		
<i>a birtokos jelző</i>		
<i>száz napocska</i>		
<i>Mátyás anyja</i>		
<i>az első dolgozat</i>		
<i>az alvó oroszlán</i>		

Jelzős szerkezet	A jelző fajtája	Szófaja
<i>azt a könyvet</i>		
<i>anyám libái</i>		
<i>az én képem</i>		
<i>a megoldandó feladat</i>		

28	
----	--

3. Jelzős szerkezetek versben. Könyv nélkül tudod Petőfi Sándor *Az alföld* című versét. A költő a jelzők segítségével szinte láthatóvá teszi a pusztát. Egészítsd ki a verset a hiányzó jelzőkkel! Keretezd be a jelzős szerkezeteket! Utána írd le őket fajtájuk szerint csoportosítva!

_____ ég alatt kolompol

Kis-Kunságnak _____ gulyája;

Deleléskor _____ kútnál

_____ vályú _____ ága várja.

– minőségjelzős szerkezet (5): _____

– mennyiségjelzős szerkezet (1): _____

– birtokos jelzős szerkezet (1): _____

7	
---	--

4. Rajzold le! Ezt az összetett mondatot Fekete István *Tüskevár* című művéből idéztük. Három tagmondatból áll.

- a) Elemezd a mondatot a mondatrészek aláhúzásával!
- b) Ábrázold három szerkezeti vázlattal a tagmondatok mondatrészeinek összefüggését!

Az ablak előtt hűvös mocsárszag suhant el, de reptéren

is titokzatos ígéreteket susogott, és a tó vizére sok

fényes gyalogutat rakott a pufók bolygó.

--	--	--

15	
----	--

5. Milyen mondatrész? Elemezd a következő mondatokat aláhúzással, aztán válaszolj az alatta lévő kérdésekre!

a) *Egy gondolat bánt engemet. (Petőfi Sándor)*

b) *Egy ezredévi szenvedés
Kér éltet vagy halált! (Vörösmarty Mihály)*

– **Mi a mondatbeli szerepe az egy szónak?**

a) _____ b) _____

10	
----	--

a) *Magdinak sok érdekes könyve van.*

b) *Magdinak a könyvei rendben sorakoznak a polcon.*

– **Milyen mondatrész a *MAGDI*?**

a) _____ b) _____

12	
----	--

6. Kije? Mije? Hogyan írjuk?

A felsorolt főnevek közül párosítsd azokat, amelyek az alábbi birtokos jelzőknek a birtokai lehetnek! Egészítsd ki a birtokos szerkezetet az odaillő birtokszóval! Ügyelj a helyesírásra!

folyó, part, gulya, út, telefon, rojt, anya, apród, csat

a Balaton _____ a gazda _____

a vándor _____ a Dunántúl _____

a szőnyeg _____ a haj _____

édesapám _____ a király _____

az iskola _____

10	
----	--

7. Egészítsd ki!

A minőségjelzők jellegzetes szófaja a melléknév. A következő mellékneveket egészítsd ki a megfelelő *ly*-nal vagy *j*-vel!

se_____mes

fo_____amatos

sa_____tos

veszé_____es

szívé_____es

ha_____lékony

bá_____os

má_____as

he_____es

szabá_____os

bo_____hos

kedé_____es

12	
----	--

98	
----	--

